

Tanulásmódszertan

9. évfolyam

élsportolói osztály

A *tanulásmódszertan* feladata azoknak a tanulási módszereknek és annak a szemléletmódnak a megtanítása, amelyek bármely tantárgy eredményes tanulásához felhasználhatók, és tanulóink további tanulmányainak sikeres teljesítéséhez is biztos alapot adnak. A tanulásmódszertan ezen felül az olyan tanulási részképességek, készségek, attitűdök fejlesztéséhez is teret biztosít, mint a figyelem, beszéd, olvasás, emlékezés, gondolkodás, önművelés. Ösztönzi a tanulókat arra is, hogy a tanúlással kapcsolatos problémáikkal szembenézzenek, azokra megoldást keressenek, a megismeréssel pozitív, örömteli viszonyt alakítsanak ki, a tanulást mindennapi életük ritmusában, szokásrendszerükbe megfelelően illesszék be, illetve megfelelően és célszerűen alakítsák ki tanulásuk mindennapi szokásrendszerét.

A *tanulási önismeret* a tudás megszerzésének kiindulópontja, a reális célkitűzések föltétele. A tanulók rendszeresen visszatérő teljesítménypróbákön szembesülnek képességeik, részképességeik pillanatnyi szintjével. Saját belső lehetőségeik megismerése és elfogadása alapozza meg a tanulók elégedettségét és harmonikus életvitelét.

A *tanulási nehézségek* közös megfogalmazása, az azokra való megoldáskeresés az ösztönös és az egyéni életproblémák megoldásának képességét fejleszti ki a tanulóknál.

A *tanuláshoz való megfelelő viszony* kialakítása, az első nyolc iskolai év esetleges kedvezőtlen hatásainak korrekciója, a beidegződött rossz reflexek feltárása, átformálása, a művelődés iránti belső vágy, a világ iránti érdeklődés, kíváncsiság felkeltése, a tudásvágy felébresztése és folyamatos táplálása, a nyitottság attitűdjének természetessé tétele az első év legfontosabb fejlesztési követelménye. Visszatekintés ez az általános iskolára és előretekintés a következő évekre: a jó és rossz tapasztalatok összegyűjtése, rendszerezése, elemzése, az élmények, a sikerek és a kudarcok újraélése, a középiskolai célok fényében való transzformálása.

A *tanulási szokások* tudatosítása, jó szokások fölvétele, rosszak átalakítása a hatékony tanulás nélkülözhetetlen föltétele. A jó szokások elsajátításához tanulási tanácsok megfogalmazásán, megfogadásán, akaratilag megvalósításán át vezet az út. A helyes tanulási

szokások a délelőtti iskolai tanulásra és a délutáni önálló tanulásra egyaránt vonatkoznak, s kialakításuk az első év alapvető feladata.

A tanulás módszereinek bemutatása és elsajátíttatása, a saját tanulási módszerek, eljárások kialakítása, rutinszerű gyakorlása a tanulás tanításának legkonkrétabb követelménye. Ez a szűk értelemben vett tanulásmódszertan, ennek veszi hasznát a gyerek közvetlenül és azonnal, s ezt a hasznosságot – szemben a többi fejlesztési követelmény hosszabb távú megvalósulásával – észreveszi maga is. Ezeknek a praktikus és egyszerű módszereknek az elsajátíttatása adja meg a tanulásmódszertan tanulásának hitelét.

A tanuláshoz szükséges alapképességek fejlesztése a közoktatás teljes időszakának, így a középiskolának is alapvető követelménye. Ezen alapképességek iskolai kibontakoztatása első fokon az alsó, majd a felső tagozaton történik, azonban korántsem fejeződik be ott. A képességek tervszerű fejlesztése hosszú távú munka, amelyben nem nélkülözhető az iskola tantárgyi tanítási óráinak mint gyakorlóterepnek a felhasználása.

A figyelem iskolázására rengeteg gyakorlattípus és gyakorlat szolgál. A tanulás közbeni helyes figyelem kialakítása kondicionálással történhet. Olyan helyzeteket szükséges teremteni, amelyekben az élvezetes és egyszerű – vagy annak tűnő – feladatok csakis a figyelem egyirányú és teljes jelenlétével valósíthatók meg. A szétszórtság, a gondolati torlódások, az asszociációs parttalanság kialakulásában igen nagy szerepet játszik a gyermek környezete (az életmód, a családi életforma, a felgyorsuló világ dezorganizáló információzuhataga, az iskolai élet zaklatottsága), ami a figyelem egyirányú beállításának gyakorlásával ellensúlyozható. A gyakorlatok (melyek részben egyéni, részben közösségi, tehát együttműködést is kívánnak) nemcsak a figyelmi magatartás kedvező alakulásához járulnak hozzá, hanem játékos voltukból következően kellő kedvet és hangulatot is teremtenek a tanítási órákon a tananyaggal való elmélyültebb foglalkozáshoz.

A személyiség integritásához, a tanulási sikerekhez, s ezzel az elkötelezett és így önálló tanuláshoz igen nagymértékben járul hozzá az, hogy a gyerekek hogyan tudják élőszóban megformálni, érzékletesen, ízesen közölni, előadni azt, amit tudnak. A *beszéd* fejlesztésének feladata magába foglalja a beszédtechnika, a retorika (szóbeli szövegalkotás), a *szereplés* gyakorlását és a szókincsfejlesztést.

A könnyed, jó szövegértéssel való *olvasás* képessége nélkül nem képzelhető el eredményes tanulás. Módszertanilag a hangos olvasás folyamatos gyakorlásával kezdődik ez a munka, amelyben a hallgatóság élvezetét kiváltó interpretálásig kell eljutni. A közösségben való olvasás különböző munkaformái kitűnő szórakozást is jelentenek, és a figyelmi gyakorlatokhoz hasonlóan kreatív és konstruktív tanulási légkört teremtenek.

A *néma értő olvasás* gyakorlását ugyancsak elégtelen a gyerekek spontán olvasására bízni. A gyakorlás legegyszerűbb formája, az "*elolvasom-eltakarom-elmondom*" (3el) módszere –osztályban, kiscsoportban, párban és egyedül – a tananyag feldolgozásának olyan módja lehet, amely időszakosan gyakorolva és gyakoroltatva hozzászoktatja a gyerekeket az olvasás közben való teljes szellemi jelenléthez, a felelősséggel való olvasáshoz.

Az olvasási képesség fejleszthető számítógép felhasználásával is. A *dinamikus olvasás* elnevezésű olvasásfejlesztő program, olyan olvasási magatartás kialakítását segíti, amelyre a szokásosnál sokkal nagyobb koncentráció jellemző, s ezzel egyszerre növelhető a szövegértés mértéke és az olvasás sebessége is.

Noha az *emlékezeti képesség* jelentősen függ az adottságoktól, bizonyos, hogy a memória gyakorlással jelentősen fejleszthető. A jó megőrzési struktúrák kisgyerekkorban szinte észrevétlenül alakíthatók ki, de ha ez akkor nem, vagy csak részben történt meg, a tudatos figyelmet kívánó rögzítési módszerek megtanításával a nagyobbaknak is sokat segíthetünk. A memória kapacitása a memoriterek helyes tanításával tágítható, s ez azzal a haszonnal is jár, hogy a kiválasztott szövegek igen közel kerülhetnek a gyerekekhez: az írott magyar kultúra a tudatban állandóan „kéznél levő” részét képezik. Ez összefügg a beszédképességgel, a megszólalás könnyedségével, a szótalálás gyorsaságával. Csak a helyes – esetenként személyre szabott – módszereket kell megtalálnunk, amelyekkel a memoriterek tanulása nem kellemetlen kényszer, hanem az akaratú erő gyakorlásának nélkülözhetetlen módszere. A lényegkiemelési gyakorlatok, a kulcsszavak keresése, a kulcsszó-vázlat, a vázlatkészítés, a jegyzetelés írott és hallott szövegből, a gondolati térkép készítése olyan rögzítési eljárások, amelyek bármely tantárgy tanításának folyamatába beillenek, s amelyeket elsősorban a tanulásmódszertan órákon kell megtanítani, és a szaktárgyi órákon képességgé fejleszteni.

A *gondolkodás* fejlesztése érdekében a problémahelyzetek teremtése, kérdések megfogalmazása, a válaszkérés, a gondolkodási sémákra és eredeti utakra való rávezetés a pedagógiai feladat, amely – teljesülése esetén – akkor is „működteti” a gyereket, amikor egyedül marad tanulnivalóival. Vagyis a helyes tanítás mintáját átélve helyesen, tehát gondolkodva fog tanulni. Ehhez nélkülözhetetlen a *fogalmakkal* való helyes bánásmód gyakorlása is, vagyis a fogalmak belső tartalmának feltárása, a meghatározás képessége, az árnyalt és pontos definícióalkotás képessége. Kisebbségi korban mellőzhetetlen a gondolkodási minták, sémák átadása, a serdülőkorától az önálló problémamegoldással való kísérletezés kerül előtérbe.

A *kommunikáció* tematikája szervesen kapcsolódik a magyar nyelv és irodalom tantárgy kerettantervéhez. Tanításának célja az, hogy hozzájáruljon a tanulással összefüggő szóbeli és

írásbeli műfajok készségszintű elsajátításához, gyakorlásához, és lehetőséget adjon néhány olyan kommunikációs terület élményszintű megismeréséhez is, amelyek kívül esnek a kerettantervi tartalmakon, azonban a mindennapi élet sikeres kommunikációjához nélkülözhetetlenek.

A tanulásmódszertan tantárgy óraszám: 36 óra (1 óra / hét), csoportbontásban

A témakörök áttekintő táblázata

Témakör neve	Javasolt óraszám
Tanulási önismeret	6
Teljesítménypróbák	6
Tanulási nehézségek	4
Az egyes tantárgyak tanulásának sajátosságai	20
Összes óraszám:	36

Tematikai egység	Tanulási önismeret	Órakeret 6 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Adottságok, hajlamok, képességek, készségek szerepének bemutatása. Tanulási attitűdök és szokások, olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődés felmérése, alakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
<i>Öröklődés és környezet</i> Amit hozunk, és amit szerzünk. Adottságok, hajlamok, képességek, készségek. Lehetőségek, korlátok, tehetség, antitalentum. <i>Tanulásvizsgálati kérdőívek – önvizsgálat</i> Önbizalom, akarat, siker, kudarc. <i>Önismeret</i> <i>Tanulási attitűdök és szokások</i> , olvasási szokások, tanulás és gondolkodás, érdeklődésvizsgálat. Tanulási típusok. Önálló tanulás elősegítése, kialakítása Szeretett/nem szeretett tantárgyak.		
Kulcsfogalmak/fogalmak	Öröklődés, környezet, önismeret, tanulási attitűd, olvasási szokás, tanulási típus.	

Tematikai egység	Teljesítménypróbák	Órakeret 6 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Kognitív képesség teljesítménypróbái. Beszéd- és olvasás-teljesítménypróbák.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
<i>Kognitív képesség teljesítménypróbái</i> Hol tartok? Erősségeim, gyengeségeim. Figyelem: monotóniatűrés, jelkeresés, jelazonosítás. Emlékezet: szövegtanulás (vers, próza, algoritmus). Gondolkodás: fejtörő feladatok. Fejlesztés, önfejlesztés. <i>Beszéd- és olvasásteljesítménybeli próbák</i> Szóbeli szövegalkotás: félproduktív beszéd (történetmesélés). Spontán beszéd. Hangos kifejező olvasás: blattolás, felkészülés utáni felolvasás. Néma értő olvasás (szövegértés): válaszadás kérdésekre, lényegkiemelés.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Figyelem, monotóniatűrés, jelkeresés, jelazonosítás, emlékezet, szövegtanulás, gondolkodás, szóbeli szövegalkotás, félproduktív beszéd, spontán beszéd, hangos kifejező olvasás, blattolás, felkészülés utáni felolvasás, néma értő olvasás.	

Tematikai egység	Tanulási nehézségek	Órakeret 4 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tanulási nehézségek feltárása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
A tantárgyak jellege: hasonlóságok, különbözőségek, sajátosságok. Tantárgyi szimpátiák, antipátiák és ezek eredete. Önfejlesztési tervek.		
Kulcsfogalmak	Tantárgyi jelleg, hasonlóság, különbözőség, tantárgyi szimpátia, antipátia.	

Tematikai egység	Az egyes tantárgyak tanulásának sajátosságai	Órakeret 20 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az egyes tárgyak tanulása sajátosságainak megismerése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		
Testi-lelki egyensúly, időbeosztás; egyéni elmélyülés, közös munka; témavázlat, anyaggyűjtés, rendszerezés, bevezetés, tárgyalás, befejezés; gondolattérkép készítése, memorizálás; <i>Tantárgyi sajátosságok</i> Magyar nyelv és irodalom Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek Matematika Idegen nyelv Fizika; kémia; biológia; földrajz fogalommagyarázat, definíciók és szabályok megfogalmazása, rögzítése, gondolattérkép készítésének gyakorlása, jegyzetelés; feladatmegoldási modellek, térképhasználati gyakorlatok; táblázatok, ábrák, grafikonok olvasása.		
Kulcsfogalmak	Írásmű, történeti gondolkodás, hasznosság, gondolkodásfejlesztés.	

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanulási önismeret megszerzése. A tanulási nehézségek közös megfogalmazása. A tanulási szokások tudatosítása. A tanulás módszereinek megismerése. A tanuláshoz szükséges alapképességek fejlődése. Egyes tantárgyak tanulása sajátosságainak megismerése.
--	---